

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА КРЕДИТНОГО РИЗИКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

© Просович О. П., Процак К. В., 2017

У статті розкрито суть та види кредитних ризиків комерційних банків. Висвітлено основні чинники кредитного ризику за видами кредитних ризиків. Проаналізовано динаміку нормативів кредитних ризиків банківської системи України за останнє десятиліття. Проведено оцінку кредитних ризиків банківської системи України за новою методикою НБУ. Визначено основні чинники гальмування кредитної активності комерційних банків запропоновано заходи для покращення кредитної активності та якості кредитного портфелю банків.

Ключові слова: банківська система, кредитний ризик, нормативи кредитного ризику, непрацюючі кредити.

О. Prosovych, K. Protsak
Lviv Polytechnic National University,
Management of Organizations Department

IDENTIFICATION AND ASSESSMENT OF CREDIT RISK OF COMMERCIAL BANKS

ã Prosovych O., Protsak K., 2017

The essence and types of credit risks of commercial banks are described in the article. The main factors of credit risk by types of credit risks are presented. Particular attention is paid to individual and portfolio credit risk. The types of active operations on which determine the credit risk are defined.

The dynamics of credit risk norms of the Ukrainian banking system over the last ten years has been analysed. In the most acute phases of both financial crises that occurred during the analysed period, the values of credit risk norms were within the recommended limits. After analysing the actual values of the credit risk norms of the Ukrainian banking system from 2008, we conclude that by 2014 all the indicators did not exceed the limit values.

The content of the new rules for assessing the size of credit risk and asset categorization is described. Using the new methodology of the National Bank of Ukraine the credit risk assessment of the Ukrainian banking system was carried out.

Studies have shown that in 2017 the part of non-performing loans is more than half of loans of Ukrainian banks. The largest credit risk is assumed by state banks.

The level of dollarization of loans and deposits of banks is increased as a result of the revaluation of balances against the background of a decline in the rate of the national currency. The main factors of inhibition of commercial banks credit activity are determined.

The recommendations for state authorities and banks are presented in the end of the article. The measures were proposed to improve the credit activity and quality of the bank's loan portfolio.

Key words: bank system, credit risk, credit risk norms, non-performing loans.

Постановка проблеми

Кредитний ризик традиційно займає перше місце серед банківських ризиків і призводить до значних збитків у діяльності й окремих комерційних банків, і банківської системи загалом. Наслідком прийняття надмірного кредитного ризику є зниження якості кредитного портфелю, що

може спричинити втрату капіталу та ліквідності банку. Погіршення стану окремого банку і тим паче всієї банківської системи, тягне за собою численні фінансові втрати вкладників, інших його кредиторів та зростання напруги в суспільстві загалом.

Для уникнення банкрутства і досягнення стійкого становища на ринку, банкам необхідно застосовувати ефективні методи та інструменти управління кредитними ризиками. Тому виникає необхідність у ґрунтовнішому дослідженні причин виникнення проблемних кредитів в Україні та аналізі нормативної бази, що регулює кредитний ризик банків, а також пошуку шляхів стимулювання і підвищення прибутковості їхньої кредитної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питанню управління кредитним ризиком банку присвячено праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків, як: В. Бобиль, О. Васюренко, Ж. Довгань, В. Вітлінський, Х. Грюнінг, О. Дзюблюк, О. Кириченко, В. Коваленко, О. Лаврушин, К. Мельник, А. Мороз, Л. Примостка, В. Севрук та ін. Зокрема питаннями оцінки кредитного ризику займалися І. Белова, І. Білецька, Р. Коцовська, О. Терещенко. Праці Н. П. Верхуші, І. В. Єлейко, І. В. Лінтур присвячені дослідженню проблем подолання кредитних ризиків банківської діяльності, а також визначенню шляхів мінімізації їхніх негативних впливів. Доцільним напрямком досліджень є виявлення адекватності існуючих методів оцінки кредитного ризику сьогоденним реаліям, а також виявлення тих чинників кредитного ризику, які мають найвагомійший вплив на теперішній стан кредитної діяльності банків.

Постановка цілей

Мета статті – дослідити чинники, які сприяють появі кредитних ризиків та їхніх видів, а також проаналізувати нормативні методики оцінювання кредитного ризику. З цією метою необхідно послідовно розв'язати декілька завдань: побудувати класифікацію кредитних ризиків банківської діяльності з урахуванням відповідних чинників; оцінити кредитний ризик українських банків та виявити найвагоміші фактори його зміни.

Виклад основного матеріалу

Кредитний ризик характеризується імовірністю неповернення позичальником отриманого кредиту та відсотків за користування позицією в результаті втрати платоспроможності чи шахрайства. Тобто, кредитний ризик виникає через неспроможність або небажання сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання. У нормативних актах НБУ кредитний ризик визначено як розмір очікуваних втрат (збитків) за активом унаслідок дефолту боржника/контрагента.

Процес управління ризиками складається з таких етапів: ідентифікація, вимірювання, мінімізація та моніторинг. Отже, щоб забезпечити ефективність управління ризиком у межах банківської установи, необхідно насамперед здійснити його ідентифікацію, тобто визначити та описати всі його характеристики та види.

Під чинниками маються на увазі певні умови та обставини, які призводять до виникнення тих чи інших ризиків у процесі діяльності банківської установи. Отже, це джерела (фактори) виникнення ризиків банківської діяльності. Відповідно чинники кредитних ризиків – це причини, що впливають на ймовірність повної або часткової втрати банком-кредитором суми виданого кредиту та відсотків за ним.

Залежно від сфери виникнення чинники кредитних ризиків можна об'єднати у три групи: чинники, притаманні зовнішньому щодо банків та контрагентів середовищу; чинники, притаманні діяльності позичальника та внутрішньобанківські чинники кредитних ризиків. Чинники також можна поділити на контрольовані (ті, що підпадають під вплив управлінських рішень з боку банку) та неконтрольовані; визначені (щодо яких є повна та достовірна інформація) та невизначені (щодо яких або немає інформації взагалі, або вона не є достатньою).

Усі чинники незалежно від групи, до якої вони належать, взаємозалежні та комплексно впливають на рівень кредитного ризику.

Варто зазначити, що кредитні ризики є багатоаспектними, вони проявляються в різних сферах банківської діяльності та наявні у різних типах банківських операцій. Тобто кредитний ризик стосується і кореспондентських рахунків, і депозитних вкладень певного банку в інших банках, операцій з цінними паперами, гарантійних операцій, а також послуг кредитного характеру (лізингу, факторингу, форфейтингу) тощо.

Проведений аналіз наукової літератури дав змогу узагальнити види кредитних ризиків та запропонувати їх класифікацію з відповідними їм чинниками [1–4] (див. табл.1).

Під час оцінки кредитного ризику розрізняють індивідуальний та портфельний кредитний ризик. Джерелом індивідуального кредитного ризику є окремий, конкретний контрагент банку – позичальник, боржник, емітент цінних паперів. Оцінка індивідуального кредитного ризику передбачає оцінку кредитоспроможності окремого контрагента, тобто його індивідуальну спроможність своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за взятими зобов'язаннями.

Кількісний аналіз кредитного ризику полягає в оцінці кредитоспроможності позичальника і спирається на низку методів, серед яких коефіцієнтний метод, метод експертних оцінок, статистичні методи, методи комплексного аналізу тощо.

Якісний аналіз кредитного ризику полягає в ідентифікації чинників ризику (виявленні його джерел) і вимагає від керівництва банку ґрунтовних знань, досвіду та інтуїції у цій сфері діяльності. Його доцільно здійснювати у двох аспектах:

- 1) визначення можливих джерел кредитного ризику, оцінка якісних показників кредитоспроможності позичальника та аналіз відповідності параметрів кредиту положенням кредитної угоди;
- 2) визначення суб'єктивної складової кредитного ризику, виявлення інтересів суб'єктів ризику тощо.

Портфельний кредитний ризик виявляється у зменшенні вартості активів банку (іншій, ніж внаслідок зміни ринкової процентної ставки). Джерелом портфельного кредитного ризику сукупна заборгованість перед банком за операціями, яким притаманний кредитний ризик (кредитний портфель, портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості тощо). Оцінювання портфельного кредитного ризику передбачає оцінювання концентрації та диверсифікації активів банку.

Банк із метою розрахунку розміру кредитного ризику на груповій основі об'єднує фінансові активи в групи з однорідними характеристиками кредитного ризику відповідно до порядку, встановленого «Положенням про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», що затверджене Постановою Правління НБУ № 351 від 30.06.2016 р. [5].

Банк із метою розрахунку розміру кредитного ризику за активом відповідно до вимог цього Положення та внутрішньобанківського положення визначає значення кожного з компонентів кредитного ризику (PD, LGD та EAD) залежно від виду боржника/контрагента [юридична особа (крім банку та бюджетної установи), фізична особа, бюджетна установа, банк, боржник – емітент цінних паперів], виду активу, виду забезпечення, валюти боргу (національна або іноземна), способу оцінки активу (на індивідуальній або груповій основі).

Банк визначає кредитний ризик за такими видами активних операцій:

- 1) кредити, надані юридичним та фізичним особам;
- 2) кредити та вимоги до банків (включаючи операції зворотного репо, розміщення коштів на кореспондентських рахунках, кошти в розрахунках);
- 3) фінансова дебіторська заборгованість;
- 4) дебіторська заборгованість за господарською діяльністю ;
- 5) боргові цінні папери;
- 6) акції та інвестиції в інші компанії;
- 7) похідні фінансові активи.

Види та чинники кредитного ризику комерційного банку

Ознака класифікації	Види кредитного ризику	Чинники кредитних ризиків	
За сферою виникнення	Зовнішній	Кризова ситуація на фінансовому ринку, нестабільна законодавча та нормативно-правова база, зростання облікової ставки, зростання інфляції, зниження курсу гривні, недостатня державна підтримка, погіршення фінансового стану та зменшення доходів позичальника, тощо).	
	Внутрішній	Ризик ринкової стратегії, ризик кредитної політики, операційний або селективний ризик, структурний ризик, ризик банківських зловживань (недобросовісність менеджерів; низький рівень моніторингу; відтік комерційно важливої інформації; невмотивованість та/чи некомпетентність персоналу; недоліки фінансового планування; якість менеджменту, погано налагоджена система ризик-менеджменту)	
За характером охоплення	Індивідуальний	Кредитний ризик щодо позичальника, боржника, емітента цінних паперів (незадовільна кредитоспроможність, фінансовий стан, непогашення основної суми боргу за кредитом, несплата процентів за користування кредитом, невилпата відсотків за борговими цінними паперами, зниження рівень доходів тощо).	
	Кредитний ризик щодо забезпечення кредиту (знецінення предмета забезпечення, втрата чи пошкодження предмета забезпечення, правовий ризик, неліквідність забезпечення; неправильного оцінювання забезпечення, низький рівень кваліфікації персоналу банку, недостатній досвід роботи із забезпеченням).	Кредитний ризик, пов'язаний зі способом забезпечення позики (ризик щодо страховика, ризик щодо гаранта, ризик щодо поручителя).	
Залежно від груп позичальників	Портфельний	Ризик якості кредитного портфеля. Ризик структури кредитного портфеля. Ризик дохідності кредитного портфеля. Ризик портфеля цінних паперів. Ризик депозитного портфелю.	
	Кредитний ризик за операціями з	фізичними особами	Втрата працездатності, зменшення доходів, втрата роботи, тощо.
		юридичними особами-	Недоступність вірогідної інформації про кредитну історію позичальника.
		суб'єктами господарювання	Концентрація кредитних вкладень та вкладень у цінні папери у маловивчених сферах господарювання. Значна концентрація кредитних вкладень у певній галузі, яка є чутливою до змін економічного середовища.
		банківськими установами	Ризик концентрації у розрізі бізнесу (корпоративний бізнес, індивідуальний бізнес, міжбанківський бізнес тощо).
		небанківськими фінансовими установами	Ризик концентрації в розрізі споріднених та системних клієнтів, пов'язаних із банком через відносини власності або можливість здійснювати контроль над банком, що може призвести до значних проблем, оскільки кредитоспроможність таких позичальників не завжди визначається об'єктивно.
державою	Кредитування ісайдерів на пільгових умовах. Якість аналізу ризиків, що супроводжують кредитну операцію (галузевий ризик, валютний ризик, ризик країни тощо). Правильність оцінювання забезпечення та його адекватність наданому кредиту.		
За характером впливу	Прямий (основний) ризик	Чинники, пов'язані з кредитною політикою банку тощо. Недоліки в складанні і оформленні кредитного договору, гарантійного листа, договору страхування.	
	Непрямий (супутний) ризик	Чинники, пов'язані з людським фактором, форс-мажорними обставинами тощо	
За можливістю прогнозування	Прогнозований	Події, які можна передбачити та визначити обсяг їх можливого впливу на дохід банку; пов'язаний з якістю оцінки окремих позичальників. Недосконалість правової бази щодо захисту інтересів кредиторів.	
	Непрогнозований	Зміни в економічній системі, які можуть здійснити вплив на фінансовий стан позичальника (наприклад, зміна податкового законодавства). Природні катастрофи. Соціальні та політичні акції.	

Проаналізувавши фактичні значення нормативів кредитного ризику банківської системи України з 2008 року, доходимо висновку, що до 2014 року усі показники не виходили за межі граничних величин (див. табл. 2). Однак, лише на кінець 2015 та 2016 років норматив Н9 значно перевищив граничне значення. Отже, у найгостріші етапи обидвох фінансових криз, які відбулись протягом аналізованого періоду, значення нормативів кредитного ризику знаходились у рекомендованих межах. Отже, оцінка кредитного ризику на основі нормативів НБУ є недостатньо інформативною для оцінювання впливу кредитної діяльності на фінансову стійкість банків. Підтвердженням цього висновку є і той факт, що за останні десять років кількість банків зменшилась удвічі.

Таблиця 2

Динаміка нормативів кредитного ризику банківської системи України за 2008–2017 рр.

Норматив	Станом на кінець року									Станом на 1.09.2017
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Кількість діючих банків (без неплатоспроможних)	184	182	176	176	176	180	163	117	93	88
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), не більше ніж 25 %	23,04	21,56	21,04	20,76	22,10	22,33	22,01	22,78	21,48	20,49
Норматив великих кредитних ризиків (Н8), не більше 800 %	187,36	169,21	161,20	164,46	172,91	172,05	250,04	364,14	308,27	233,41
Максимальний обсяг кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9), не більше ніж 5 %	1,66	0,93	0,81	0,57	0,37	0,36	0,13	–	–	–
Максимальний сукупний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10), не більше ніж 30 %	5,76	3,31	2,25	2,51	2,41	1,63	1,37	–	–	–
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) не більше ніж 25 %	–	–	–	–	–	–	–	31,19	36,72	19,94

Джерело: опрацьовано за даними [3, 6].

З початку 2017 року набула чинності Постанова Правління НБУ № 351, згідно з якою банківська система перейшла на нові правила оцінки розміру кредитного ризику та категоризації активів.

Запроваджено поняття «непрацюючі активи/кредити», що є найближчим до загальноприйнятого у світовій практиці поняття «non-performing exposures / loans» (NPE/NPL) – непрацюючий актив / кредит – актив, за яким прострочення погашення боргу перевищує 90 днів (30 днів для банків-боржників), або за яким контрагент неспроможний забезпечити виконання зобов'язань без стягнення забезпечення [3].

Статистичні дані свідчать, що у 2017 році понад половину кредитного портфеля становлять непрацюючі кредити, що відображає реальну якість кредитного портфеля та активів загалом (див. табл. 3). Таке явище є важливим чинником гальмування кредитування та одним з ключових системних ризиків.

Фінансовим установам слід активніше реструктурувати кредити добросовісним позичальникам, фінансовий стан яких відновлюється. Банки мають використовувати інститут фінансової реструктуризації, який повноцінно запрацював у березні. У II півріччі НБУ вимагатиме від банків розробити стратегію роботи з непрацюючими кредитами та встановить чіткі часові рамки її виконання.

Портфель кредитів суб'єктам господарювання тільки протягом лютого зріс на 31 %, а потім до кінця року практично не змінюється. Причому облікова ставка НБУ протягом 2017 року становила: до 14 квітня – 14 %, після цієї дати – 13 %, а з 26 травня – 12,5 %. Однак, вплив зміни облікової ставки на кредитну активність не простежується. Частка непрацюючих кредитів в цьому секторі на 1 вересня є найбільшою серед інших секторів кредитування (58,21 %). Очевидно, що цей фактор має найвагоміший вплив на якість кредитів банківської системи, оскільки питома вага корпоративного кредитування становить 82,44 %. На думку НБУ, основними чинниками, які стримують відновлення корпоративного кредитування, є: висока закредитованість бізнесу, повільне відновлення економіки та слабкий захист прав кредиторів [7].

Не змінюється протягом цього року і обсяг кредитів наданих фізичним особам, що зосереджені в сегментах споживчих та карткових кредитів. Частка непрацюючих кредитів у цьому секторі є також надто високою (55,61 %). Позитивним є лише те, що вона щомісяця знижується. Основними чинниками гальмування цього виду кредитування є обмежена кількість платоспроможних позичальників із підтвердженими доходами та, знову ж таки, високі юридичні ризики.

Протягом восьми місяців поточного року збільшилися на 67 % обсяги міжбанківських кредитів та депозитів – від 9,9 млрд грн на 1 лютого до 16,5 млрд грн на 1 вересня. Однак частка цього сектору, а також питома вага його непрацюючих активів є доволі малими.

Дані таблиці свідчать, що найбільший кредитний ризик приймають на себе державні банки. Зокрема, частка непрацюючих кредитів станом на 1 вересня становила 71,55 %. Причому разом з ПАТ КБ «Приватбанк» – 86,32 %, а без нього 57,96 %. Націоналізація Приватбанку ніби вирішила системну проблему, проте створила довгостроковий виклик, бо частка держави у банківському секторі сягнула 56 % за чистими активами та 62 % за депозитами населення. Засмучує і той факт, що частка непрацюючих кредитів, наданих державними банками і без ПАТ КБ «Приватбанк» за весну-літо цього року зросла вдвічі (від 29,37 % до 60,82 %). Крім того, цей показник більший, ніж аналогічний по неплатоспроможних банках.

Зростає рівень доларизації кредитів і депозитів банків як результат переоцінки балансів на тлі зниження курсу національної грошової одиниці. Якщо станом на 01.01.2014 р. загальна сума кредитного портфеля банківської системи в іноземній валюті становила близько 38 млрд дол США, а рівень доларизації кредитів разом по банківській системі дорівнював 34 %, то станом на 01.10.2016 р. кредитний портфель в іноземній валюті скоротився до 20 млрд дол. США, проте рівень доларизації кредитів разом по банківській системі за рахунок зміни валютного курсу зріс до 54 %. Відповідно загальний обсяг депозитів в іноземній валюті, залучених у банківську систему станом на 01.01.2014 р. складав близько 30 млрд дол. США, станом на 01.10.2016 р. він скоротився до 13,5 млрд дол. США, проте рівень доларизації депозитів разом по банківській системі за рахунок зміни валютного курсу зріс до 47 %. Розглянуті тенденції свідчать про наявність низки ризиків, що загрожують стабільності функціонування банківської системи вже у 2017 році [8].

Обсяги кредитних операцій та частка непрацюючих кредитів банківської системи України у 2017 році

Найменування показника	Усього, млн. грн									
	01.02.2017**	01.03.2017	01.04.2017	01.05.2017	01.06.2017	01.07.2017	01.08.2017	01.09.2017		
Кредити корпоративному сектору	657 098	860 991	853 817	827 008	843 311	843 164	842 102	843 124		
частка непрацюючих кредитів, %	52,60	55,42	54,99	56,99	56,63	58,47	59,14	58,21		
Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	156 514	162 352	161 879	160 520	159 816	160 093	160 489	161 991		
частка непрацюючих кредитів, %	62,96	61,72	60,19	59,66	58,91	57,95	57,25	55,61		
Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків)	9 884	11 461	15 143	16 708	12 496	12 961	16 128	16 474		
частка непрацюючих кредитів, %	4,59	13,81	10,56	10,54	11,93	11,37	8,67	8,45		
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	118	1 395	1 381	1 336	1 338	1 337	1 296	1 060		
частка непрацюючих кредитів, %	11,97	19,03	18,19	18,80	18,77	18,79	19,38	1,39		
Всі кредити надані	823 614	1 036 198	1 032 221	1 005 573	1 016 962	1 017 555	1 020 015	1 022 649		
зокрема банками:										
з державною часткою, з них	256 394	482 094	484 226	483 856	482 926	492 134	495 069	500 067		
ПАТ КБ «Приватбанк»	228 826	231 675	232 373	232 576	232 576	234 137	236 608	239 702		
без ПАТ КБ «Приватбанк»	27 568	250 419	251 853	251 280	250 349	257 997	258 462	260 365		
іноземних банківських груп	413 547	408 498	402 836	398 221	388 877	382 843	381 431	378 483		
з приватним капіталом	117 180	116 747	116 102	112 293	112 197	113 102	113 592	114 158		
неплатоспроможні	36 493	28 860	29 056	11 203	32 961	29 476	29 921	29 940		
Частка непрацюючих кредитів, %	53,99	55,90	55,11	56,60	56,39	57,73	57,99	56,94		
зокрема банками:										
з державною часткою, з них	77,23	70,24	69,96	71,43	71,75	73,10	72,67	71,55		
ПАТ КБ «Приватбанк»	83,00	80,42	80,61	83,64	83,64	88,83	87,64	86,32		
без ПАТ КБ «Приватбанк»	29,37	60,82	60,13	60,13	60,71	58,83	58,97	57,96		
іноземних банківських груп	49,66	49,84	47,57	47,04	47,92	47,97	48,73	47,06		
з приватним капіталом	23,75	23,40	23,31	23,01	23,86	24,71	25,62	25,55		
Неплатоспроможні	36,82	33,57	39,11	92,20	41,97	54,70	56,10	57,30		

Динаміка залучених банками коштів фізичних осіб, що є базою для активізації кредитної діяльності банків, протягом 2014–2015 рр. була негативною. Лише у 2016–2017 рр. динаміка вкладів населення в українських банках стала позитивною, проте темпи відновлення банківських депозитів не відповідають потребам банків у ресурсах для помітної активізації кредитування.

Незважаючи на незначне коливання питомої ваги процентних доходів у структурі доходів банківської системи (на кінець 2015 р. – 67,8 %, 2016 р. – 71,2 %, а на 1.09 2017р. – 68,3 %), абсолютна сума процентних доходів українських банків внаслідок скорочення кредитного портфеля банків та погіршення його обслуговування (несвоєчасної сплати нарахованих відсотків) позичальниками має тенденцію до зниження: 101,0 млрд грн за 8 міс. 2015 р., 91,7 млрд грн за 8 міс. 2016 р., 81,8 млрд грн за 8 міс. 2017 р. [6].

Для забезпечення та підтримки фінансової стабільності банківської системи потрібна спільна робота НБУ, банків та інших фінансових установ, а також органів влади.

Зокрема, державним органам влади необхідно переглянути стратегію реформування державних банків з урахуванням націоналізації Приватбанку. Доцільним є прискорення задекларованої НБУ реформи державних банків та ухвалення закону, який затвердить нові правила формування наглядових рад [8]. На основі загальної стратегії розвитку державного банківського сектору потрібно розробити бізнес-моделі окремих державних банків. Відновлення корпоративного та іпотечного кредитування потребує зниження юридичних ризиків. Для цього необхідне ухвалення законів, що мають на меті захист прав кредиторів. Вагомим кроком для активізації кредитування було б прийняття змін до податкового законодавства, які б дозволяли реструктуризацію заборгованостей та часткове списання кредитів без виникнення податкових зобов'язань.

Впровадження таких рекомендацій органами влади дасть можливість комерційним банкам розробляти і реалізовувати заходи для очищення балансів від непрацюючих кредитів. Такими заходами можуть бути реструктуризація заборгованостей, що дозволяє відновити фінансовий стан добросовісних позичальників, стягнення та реалізація застави, списання зарезервованої заборгованості. НБУ запровадив інструмент ELA (emergency liquidity assistance), спрямований на підтримку життєздатних банків, у яких виник короткостроковий розрив ліквідності. У 2017 році ELA буде доступним для банків, які, за оцінкою НБУ, вичерпали всі інші джерела підтримання ліквідності. Договори ELA банки повинні заключати завчасно до появи будь-яких проблем, щоб мати швидкий доступ до кредитів НБУ у разі відтоку коштів. Такий страховий механізм дозволяє банкам бути захищеними у випадку появи ситуації, коли клієнти вилучають свої депозити.

Висновки

Кредитні ризики можуть мати значний вплив на фінансову стійкість банківської установи. Кредитний ризик відображає перспективи зміни рівня негативно класифікованих кредитів у портфелях банків та необхідність додаткового формування резервів під такі кредити.

Серед причин, що стримують активізацію банківського кредитування – наявність інших прибуткових та відносно безпечних інструментів для розміщення вільних коштів, зокрема державних цінних паперів та короткострокових сертифікатів НБУ; зниження ділової активності у корпоративному секторі економіки, зменшення платоспроможного попиту та купівельної спроможності населення.

Протягом останнього року поступ у реформуванні державних банків практично відсутній, а стратегічні засади, затверджені урядом, не виконуються. Отже, на сьогодні висока частка держави в банківському секторі та рівень непрацюючих кредитів є головними системними ризиками фінансового сектору. Обслуговування більшості непрацюючих кредитів уже ніколи не буде відновлено, тому їх доцільно повністю зарезервувати та списати. Для цього необхідно внести зміни в нормативні акти, щоб усунути негативні податкові наслідки для банків. Очевидно, що потрібно змінювати законодавство та судову практику з метою посилення захисту прав кредиторів, інакше розраховувати на суттєве зростання обсягів кредитування практично неможливо.

Спираючись на зазначені вище заходи, можна сподіватись на оздоровлення національної банківської системи у перспективі.

Перспективи подальших досліджень

Доцільними напрямками досліджень у цій сфері є удосконалення методів управління ризиками, а саме – методик оцінювання ризиків та пошук ефективних заходів мінімізації кредитних ризиків. Предметом майбутніх наукових досліджень необхідно обрати також визначення рівня впливу кредитних ризиків на фінансові результати та розробку заходів для активізації кредитної діяльності банків.

1. *Вовк В. Я. Кредитування і контроль / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – Київ: Знання, 2008. – 463 с.* 2. *Долінський Л. Б. Ідентифікація та кількісне оцінювання кредитного ризику комерційного банку / Л. Б. Долінський, В. В. Корчинський // Економічний аналіз. – 2016. – Т.25, № 1. – С. 180–189.* 3. *Мельник К. Зниження кредитних ризиків та забезпечення їх стійкості в діяльності банку / К. Мельник, С. Колотуха, І. Коваленко // Банківська справа. – 2017. – № 1. – С. 32–41.* 4. *Коваленко В. В. Діагностика кредитного ризику та його вплив на кредитну активність банків України / В. В. Коваленко, О. М. Зверяков, Д. С. Гайдукович // Фінанси України. – 2016. – № 2(243). – С. 83–96.* 5. *Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: постанова Правління НБУ від 30.06.2016 № 351 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.* 6. *Показники банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.* 7. *Звіт про фінансову стабільність. Випуск 3. – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>.* 8. *Банківська система в 2017 році: прогнози НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finbalance.com.ua/news/Bankivska-sistema-v-2017-rotsi-prohnozi-NBU>.* 9. *Про банки і банківську діяльність: закон України від 7.12.2000 №2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.*

1. *Vovk, V. Ya. Lending and control / V. Ya. Vovk, O. V. Khmelenko. – Kyiv: Znannya, 2008. – 463 p.* 2. *Dolinsky L. B. Identification and quantitative assessment of credit risk of commercial bank / L. B. Dolinsky, V. V. Korchynsky // Economic analysis. – 2016. – T. 25, No. 1. – P. 180–189.* 3. *Melnyk K. Reduction of credit risks and ensuring their stability in the activities of the bank / K. Melnyk, S. Kolotuha, I. Kovalenko // Banking. – 2017. – No. 1. – P. 32–41.* 4. *Kovalenko V. V. Diagnostics of credit risk and its influence on credit activity of banks of Ukraine / V. V. Kovalenko, O. M. Zveryakov, D. S. Gaidukovich // Finance of Ukraine. – 2016. – No. 2(243). – P. 83–96.* 5. *On Approval of the Regulation on Determining the Size of Credit Risk by Bank of Ukraine for Active Banking Transactions: Resolution of the NBU Board from 30.06.2016 No. 351 [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.* 6. *Indicators of the banking system [Electronic resource]. – Access mode: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.* 7. *Financial Stability Report. Edition 3. – 2017 [Electronic resource]. – Access mode: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>.* 8. *Banking system in 2017: The forecasts of the NBU [Electronic resource]. – Access mode: <http://finbalance.com.ua/news/Bankivska-sistema-v-2017-rotsi-prohnozi-NBU>.* 9. *On Banks and Banking: The Law of Ukraine from 7.12.2000 № 2121-III [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.*